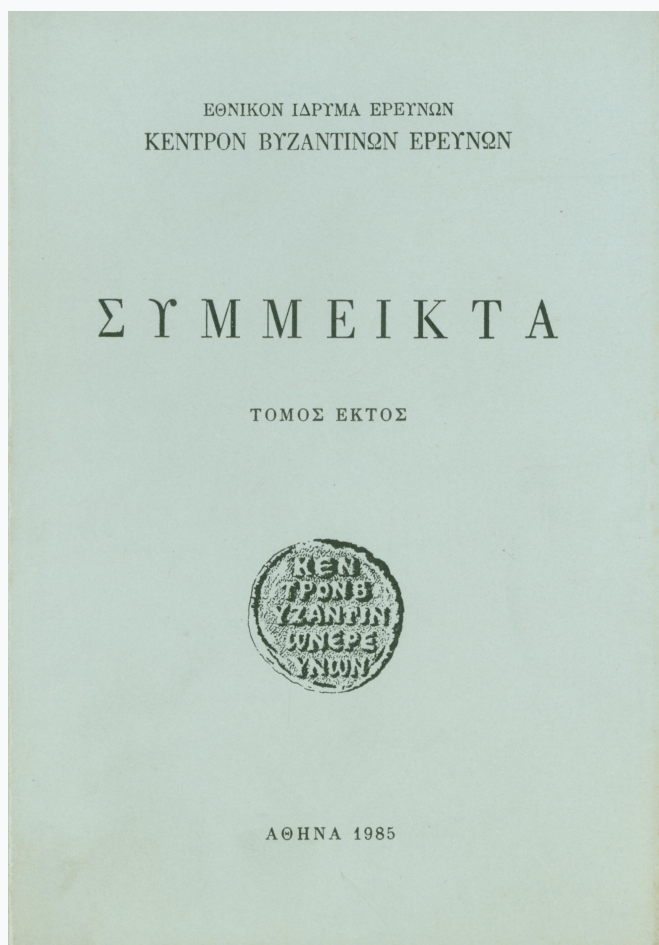

Byzantina Symmeikta

Vol 6 (1985)

SYMMEIKTA 6

Ἡ συνωμοσία τοῦ Κουρκούα στὸ «Βίο Βασιλείου»

Βασιλική Ν. ΒΛΥΣΙΔΟΥ

doi: [10.12681/byzsym.696](https://doi.org/10.12681/byzsym.696)

Copyright © 2014, Βασιλική Ν. ΒΛΥΣΙΔΟΥ

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

To cite this article:

ΒΛΥΣΙΔΟΥ Β. Ν. (1985). Ἡ συνωμοσία τοῦ Κουρκούα στὸ «Βίο Βασιλείου». *Byzantina Symmeikta*, 6, 53–58.
<https://doi.org/10.12681/byzsym.696>

Η ΣΥΝΩΜΟΣΙΑ ΤΟΥ ΚΟΥΡΚΟΥΑ ΣΤΟ «ΒΙΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ»

Μετά τὸ θάνατο τοῦ πατριάρχῃ Ἰγνατίου στίς 23 Ὀκτωβρίου 877 καὶ τὴν ἐπάνοδο τοῦ Φωτίου στὸν πατριαρχικὸ θρόνο στίς 26 Ὀκτωβρίου τοῦ ἴδιου ἔτους, ὁ Βασίλειος Α', καίπερ οὕτω πατρικῶς τε καὶ κηδεμονικῶς πρὸς τοὺς ὑπὸ χεῖρα διατιθέμενος, βρέθηκε ἀντιμέτωπος μὲ τὴν ἐπιβουλὴ ποὺ δημιούργησε ἐναντίον του ὁ Κουρκούας, ὁ ὁποῖος ὁμοφρόνων πληθὺν συνωμότης λαβὼν καιρὸν ἐζήτει τῆς ἐπιθέσεως. Ἡ συνωμοσία ὅμως προδίδεται καὶ ἡ φιλανθρωπία τοῦ αὐτοκράτορα ἐπιβάλλει στὸν Κουρκούα τὴν ποινὴ τῆς τύφλωσης, ἐνῶ στοὺς ὑπόλοιπους σωματικὲς ποινές¹.

Ἄν ὅμως ὁ Κωνσταντῖνος Πορφυρογέννητος στὸ «Βίο Βασιλείου» ἐπέλεξε νὰ παρουσιάσει τὴ συνωμοσίαν αὐτὴ μὲ συνοπτικὸ τρόπο, χρονολογώντας τὴν μάλιστα ἀνάμεσα στὰ χρόνια 877 - 879, ὅλες οἱ παραλλαγές τοῦ Χρονικοῦ τοῦ Λογοθέτη προτίμησαν νὰ τὴ σκιαγραφήσουν μὲ λεπτομέρειες τέτοιες, ποὺ νὰ ἐπιτρέπουν στὸν μελετητὴ νὰ κατανοήσῃ σὲ βάθος τίς διαστάσεις τῆς. Τὰ κείμενα αὐτά, ἀφοῦ προηγουμένως μνημονεύουν τὸ ἐπεισόδιον τῆς φυλάκισης τοῦ διαδόχου τοῦ αὐτοκρατορικοῦ θρόνου, Λέοντος, καὶ τὴν παύση τοῦ δομεστίκου τῶν σχολῶν, Ἀνδρέα², ἀναφέρονται στὴν ἀνταρσία τοῦ δομεστίκου τῶν ἱκνατῶν Ἰωάννη Κουρκούα ἢ Κροκά, ἡ ὁποία, σύμφωνα μὲ τὸν Ψευδοσυμεών, χρονολογεῖται τὸ 19ο ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Βασιλείου Α', δηλ. τὸ 886. Ὁ Ἰωάννης Κουρκούας κατόρθωσε νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ὑποστήριξιν καὶ συμμετοχὴ 66 συνολικὰ συγκλητικῶν καὶ ἀρχόντων· ἀνάμεσά τους ἦταν ὁ ἐταιρειάρχης Μιχαήλ, ὁ Κατοῦδης, ὁ Μυξιάρης καὶ ὁ Βαβούτζικος. Ὁ πρωτοβεστιάριος τοῦ Κουρκούα ὅμως προδίδει τὴ συνωμοσίαν καὶ στὴ συνέχεια ἀκολουθοῦν συλλήψεις, ἀνακρίσεις, σωματικὲς ποινές, διαπομπεύσεις, δημεύσεις περιουσιῶν καὶ ἐξορίες³.

Ἡ διήγησις τῶν μεταγενέστερων συγγραφῶν Σκυλίτζη καὶ Ζωναρᾶ, μολο-

1. Βλ. Συν. Θεοφ., σελ. 277 (CSHB).

2. Βλ. Συν. Γεωργ. Μοναχοῦ, σελ. 846 - 847 (CSIIB). Ψευδοσυμεών, σελ. 697 - 699 (CSHB). Θεοδόσιος Μελιτηνός, σελ. 181 - 182 (Tafel). Λέοντα Γραμματικό, σελ. 260 - 261 (CSIIB). Συν. Γεωργ. Μοναχοῦ, σελ. 23 (Istrin).

3. Βλ. Συν. Γεωργ. Μοναχοῦ, σελ. 847 - 848. Ψευδοσυμεών, σελ. 699. Θεοδόσιος Μελιτηνός, σελ. 182 - 183. Λέοντα Γραμματικό, σελ. 261. Συν. Γεωργ. Μοναχοῦ, σελ. 24 (Istrin).

νότι ἐμφανίζει κοινὰ στοιχεῖα μὲ τὴ διήγηση τοῦ Κωνσταντίνου Πορφυρογέννητου, ἔρχεται νὰ προσθέσει προβλήματα, ἐφόσον καὶ οἱ δύο συγγραφεῖς ἀναφέρονται στὴν ἐπιβουλὴ τοῦ πατρικίου Ρωμανοῦ Κουρκούα¹.

Ἡ ἀπόκλιση ποὺ παρουσιάζουν τὰ ἱστοριογραφικὰ κείμενα μεταξὺ τους σχετικὰ μὲ τὴ συνωμοσίᾳ τοῦ Κουρκούα ἔχει συντελέσει ἀπὸ τὴν μίᾳ πλευρὰ νὰ γίνονται προσπάθειες ἐρμηνείας τοῦ ἐπεισοδίου αὐτοῦ σὲ πολιτικὸ ἐπίπεδο², καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη νὰ ἐξετάζεται τὸ ἐνδεχόμενο ὑπαρξῆς δύο διαφορετικῶν συνωμοσιῶν³. Ὅμως, τὸ μικρότερο τῶν 10 ἐτῶν χρονικὸ διάστημα (877/879 - 886), ποὺ παρεμβάλλεται, καθιστᾷ σχεδὸν ἀπίθανη τὴν ἐκδοχὴ νὰ ἔγιναν δύο διαφορετικὲς συνωμοσίαι ἀπὸ μέλη τῆς οἰκογένειας Κουρκούα.

Ἀναφέρθηκε ἤδη, ὅτι λεπτομέρειες γιὰ τὴν ἀνταρσία τοῦ Κουρκούα γνωρίζουμε μόνο ἀπὸ τὶς παραλλαγές τοῦ Χρονικοῦ τοῦ Λογοθέτη. Σύμφωνα λοιπὸν μὲ τὰ κείμενα αὐτά, τὴν τελευταία χρονιὰ τῆς βασιλείας τοῦ Βασιλείου Α' συνωμοτεῖ ὁ δομέστικος τῶν ἱκανάτων Ἰωάννης Κουρκούας. Ὁ Κουρκούας, ἀρχηγὸς ἐνὸς τάγματος ποὺ τὴν ἐποχὴ τῆς σύστασής του — 809/811 — ἀπαρτιζόταν ἀπὸ . . . τῶν ἀρχόντων τὰ τέκνα ἀπὸ δεκαπέντε τυγχάνοντα ἐτῶν καὶ ἐπάνω, . . .⁴, κατόρθωσε νὰ συνασπίσει ἐναντίον τοῦ αὐτοκράτορα ὅχι ἀόριστα ὁμοφρόνων πληθὺν συνωμότας ἀλλὰ 66 συγκλητικὸς καὶ ἄρχοντες. Ἀνάμεσά τοὺς ἀναφέρεται καὶ κάποιος ἀπόγονος τῆς οἰκογένειας τῶν Βαβούτζικων, οἱ

1. Βλ. Σκυλίτζη, σελ. 140 (Thurn). Ζωναρᾶ, IV, σελ. 26 (Dindorf).

2. Πρβλ. A. V o g t, *Basile Ier empereur de Byzance (867 - 886)*, Παρίσι 1908, σελ. 153 - 154 καὶ 156. T o u ῤ ῑ δ ι ο υ, *La jeunesse de Léon VI le Sage*, Revue Historique 174 (1934), σελ. 419 - 423. F. D v o r n i k, *Le schisme de Photius, histoire et légende*, Παρίσι 1950, σελ. 338 - 339. R. J. H. J e n k i n s, *The Chronological Accuracy of the «Logothete» for the Years A.D. 867 - 913*, DOP 19 (1965), σελ. 103. R. G u i l l a n d, *Le Protovestiaire, Recherches sur les institutions byzantines*, τόμ. Α', Βερολίνο - Ἀμστερνταμ 1967, σελ. 219. N. T o b i a s, *Basil I (867 - 886), the Founder of the Macedonian Dynasty: A Study of the Political and Military History of the Byzantine Empire in the Ninth Century*, New Brunswick, New Jersey 1969 (University microfilms inc. Ann Arbor, Michigan), σελ. 476. Κ α λ λ ι ὅ π η ς Μ π ο υ ρ δ ᾶ ρ α, *Καθοσίωσις καὶ τυραννὶς κατὰ τοὺς μέσους βυζαντινοὺς χρόνους. Μακεδονικὴ δυναστεία (867-1056)*, Ἀθήνα - Κομοτηνὴ 1981, σελ. 41 - 43 καὶ Β α σ ι λ ι κ ῆ ς Β λ υ σ ῑ δ ο υ, *Ἀντιδράσεις στὴ δυτικὴ πολιτικὴ τοῦ Βασιλείου Α'.* Διαμόρφωση νέας στρατιωτικῆς ἡγεσίας, Σύμμεικτα 5 (1983), σελ. 140 - 141.

3. Πρβλ. R. G u i l l a n d, *Contribution à la prosopographie de l'Empire byzantin. Les patrices sous les règnes de Basile Ier (877 - 886) et de Léon VI (886 - 912)*, BZ 63 (1970), σελ. 301 - 302.

4. Βλ. I. D u j č e v, *La chronique byzantine de l'an 811*, TM 1 (1965), σελ. 210. Πρβλ. H é l è n e A h r w e i l e r, *Recherches sur l'administration de l'Empire byzantin aux IXe - XIe siècles*, BCH 84 (1960), σελ. 25 (= *Études sur les structures administratives et sociales de Byzance*, Variorum Reprints, Λονδίνο 1971, ἀρ. VIII) καὶ N. O i k o n o m i d è s, *Les listes de préséance byzantines des IXe - Xe siècles*, Παρίσι 1972, σελ. 332.

όποιοι είχαν συγγενικούς δεσμούς με τή δυναστεία τοῦ Ἀμορίου. Συγκεκριμένα, μία ἀπό τίς ἀδελφές τῆς αὐτοκράτειρας Θεοδώρας, ἡ Σοφία, εἶχε παντρευτεῖ τὸ δρουγγάριο τῆς βίγλας Κωνσταντῖνο Βαβούτζικο, ἐνῶ, σύμφωνα με μία ἀπό τίς δύο παραδόσεις σχετικά με τὴν οἰκογένεια τοῦ πατριάρχῃ Φωτίου, μία ἄλλη ἀδελφή τῆς Θεοδώρας, ἡ Εἰρήνη, εἶχε παντρευτεῖ τὸν ἀδελφὸ τοῦ Φωτίου, Σέργιο¹. Οἱ ἄμεσοι ἢ ἔμμεσοι συγγενικοὶ δεσμοὶ τοῦ Βαβούτζικου με τὸν Φώτιο ὁδήγησαν μερικοὺς ἐρευνητὲς νὰ ὑποστηρίξουν ὅτι «ὁ Κουρκούας ἦτο ἐν συννενοήσει με τὸν Πατριάρχῃ Φώτιον»², ἐνῶ ἄλλους νὰ ὑποθέσουν ἢ μᾶλλον νὰ ἀναρωτηθοῦν, ἂν ὁ Βαβούτζικος ἦταν ὁ εὐνοούμενος τοῦ Φωτίου γιὰ τὸν αὐτοκρατορικὸ θρόνον³. Ὅπως εἶναι γνωστό, στὶς ἀρχές τῆς βασιλείας τοῦ Λέοντος ΣΤ', ὁ Φώτιος καὶ ὁ Σανταβαρηνὸς κατηγοροῦνται ὅτι θέλησαν νὰ ἀναρρήσουν στὸν αὐτοκρατορικὸ θρόνον κάποιον συγγενή τους⁴. Ἡ κατηγορία αὐτὴ ὥθησε τὸν μητροπολίτη Νεοκαισαρείας Στυλιανὸ νὰ ἐκθέσει, σὲ γράμμα τοῦ πρὸς τὸν πάπα Ρώμης Στέφανο, με κατηγορηματικὸ τρόπο τοὺς σκοποὺς τοῦ Φωτίου καὶ τοῦ Σανταβαρηνοῦ: αὐτοὶ καθέξουσι τὴν βασιλείαν, ἢ δι' ἐαυτῶν, ἢ δι' ἐτέρου, οἷον βούλονται, προσώπου ταύτην οἰκονομοῦντες⁵. Παρὰ τίς φειδωλὲς πληροφορίες τῶν πηγῶν, φαίνεται ὅτι ὁ Φώτιος δὲν ἔμεινε ἀμέτοχος στὰ προβλήματα καὶ τὰ γεγονότα ποὺ συντάραξαν τὰ τέλη τῆς βασιλείας τοῦ Βασιλείου Α'.

Ὡς πρὸς τὴ συνωμοσία τοῦ Κουρκούα, οἱ πηγές μᾶς ἐπιτρέπουν νὰ συμπεράνουμε ὅτι ἦταν ἓνα κίνημα καλὰ ὀργανωμένο καὶ με ἰσχυρὸ πολιτικὸ ἀντίκτυπο,

1. Βλ. Συν. Θεοφ., σελ. 175. Γενέσιο, Γ', σελ. 50 (Lesmueller - Werner - Thurn). Γιὰ τοὺς Βαβούτζικους, πρβλ. Vogt, *Jeunesse*..., σελ. 420, σημ. 1. A. A. Vasiliev, *Byzance et les Arabes*, τόμ. Α': *La dynastie d'Amorium (820 - 867)*, Βρυξέλλες 1935, σελ. 147, σημ. 1. R. Guiland, *Le Drongaire et le Grand drongaire de la Veille*, Recherches..., τόμ. Α', σελ. 569. Τοῦ Ἰδίου, *Contribution à la prosopographie de l'Empire byzantin. Les patrices sous les règnes de Théophile (829 - 842) et de Michel III (842 - 867)*, RESEE 8(1970), σελ. 595 καὶ T. C. Loughis, *Les ambassades byzantines en Occident depuis la fondation des états barbares jusqu'aux Croisades (407 - 1096)*, Ἀθήνα 1980, σελ. 144. Γιὰ τὸ παραπάνω χωρίο τῆς Συν. Θεοφ., ποὺ ἔχει δημιουργήσει ἀρκετὰ σχόλια, πρβλ. J. B. Bury, *A History of the Eastern Roman Empire, from the Fall of Irene to the Accession of Basil I*, Λονδίνο 1912, σελ. 156, σημ. 1. C. Mango, *The Liquidation of Iconoclasm and the Patriarch Photios*, στὸν τόμο *Iconoclasm*, Birmingham 1977, σελ. 137 - 138 καὶ A. Μαρκόπουλου, *Βίος τῆς αὐτοκράτειρας Θεοδώρας (BHG 1731)*, Σύμμεικτα 5 (1983), σελ. 272 - 273.

2. Πρβλ. Μπουρδάρα, ὁ.π., σελ. 43.

3. Πρβλ. Vogt, *Jeunesse*..., σελ. 420. Ὁ Vogt ἐξετάζει ἐπίσης καὶ τὸ ἐνδεχόμενο νὰ ἦταν ὁ ἴδιος ὁ Ἰωάννης Κουρκούας ὁ ἐκλεκτός τοῦ Φωτίου γιὰ τὸ θρόνον.

4. Βλ. Συν. Θεοφ., σελ. 354 - 355. Συν. Γεωργ. Μοναχοῦ, 850 - 851. Θεοδόσιο Μελιτηνὸ, σελ. 184 - 185. Λέοντα Γραμματικό, σελ. 264 - 265. Συν. Γεωργ. Μοναχοῦ, σελ. 25 - 26 (Istrin). Σκυλίτζη, σελ. 171 καὶ 173.

5. Βλ. Mansi, XVI, 433B. Πρβλ. Vogt, *Basile Ier.*..., σελ. 157.

ἀφοῦ οἱ συνωμότες ἦταν συγκλητικοὶ καὶ ἄρχοντες, ἐξέχοντα δηλ. πρόσωπα τῆς βυζαντινῆς κοινωνίας. Ὁ Κωνσταντῖνος Πορφυρογέννητος ὅμως μὲ τὴ συνοπτικὴ διήγησή του καὶ ἀναφερόμενος σὲ ὁμοφρόνων πληθὺν συνωμότητας ἐπιδιώκει νὰ δώσει τὴν εἰκόνα μιᾶς συνωμοσίας χωρὶς εὐρύτερο πολιτικὸ ὑπόβαθρο, γιὰ τὴν καταστολὴ τῆς ὁποίας ἡ φιλανθρωπία καὶ ἡ πικρικὴ συμπεριφορὰ τοῦ Βασιλείου Α΄ ἦταν ἀρκετές. Μετὰ τὴν ἀποτυχία τῆς συνωμοσίας τοῦ Κουρκούα, ἡ οἰκογένειά του πέφτει, ὅπως ἦταν φυσικὸ, σὲ δυσμένεια καὶ ἔτσι κανένα μέλος τῆς δὲν μνημονεύεται στὰ χρόνια τῆς βασιλείας τοῦ Λέοντος ΣΤ΄ (886 - 912). Ἡ οἰκογένεια θὰ ἐμφανισθεῖ καὶ πάλι στὸ πολιτικὸ προσκήνιο τὴν ἐποχὴ τοῦ Ρωμανοῦ Λακαρηνοῦ μὲ τὸν περίφημο δομεστικὸ τῶν σχολῶν Ἰωάννη Κουρκούα, ὁ ὁποῖος ὅμως θὰ τερματίσει τὴ σταδιοδρομία του μὲ τὴν πτώση τοῦ Ρωμανοῦ (Δεκέμβριος 944). Διάδοχοι τοῦ Κουρκούα στὸ ἀξίωμα τοῦ δομεστικοῦ τῶν σχολῶν ἦταν ὁ Πανθῆριος καί, ἀμέσως μετὰ τὴν ἀνάρρηση τοῦ Κωνσταντίνου Ζ΄ στὸ θρόνο, ὁ Βάρδας Φωκάς¹. Ἦταν λοιπὸν μία οἰκογένεια, ἡ ὁποία ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ἥδη τοῦ Βασιλείου Α΄ εἶχε ἐκδηλώσει τὴν ἀντίθεσή της πρὸς τὴν Μακεδονικὴ δυναστεία. Ὁ Κωνσταντῖνος Πορφυρογέννητος, σύγχρονος μὲ τὰ παραπάνω γεγονότα, πρέπει νὰ γνώριζε πολὺ καλὰ τὰ μέλη τῆς οἰκογένειας αὐτῆς καί, ἀκόμη περισσότερο, τὶς πολιτικὲς τους ἐπιδιώξεις. Ἐτσι, τὸ γεγονὸς ὅτι στὸ «Βίο Βασιλείου» δὲν ἀναφέρεται οὔτε τὸ ὄνομα τοῦ Κουρκούα οὔτε τὸ ἀξίωμα ποὺ κατεῖχε, πρέπει νὰ ἐνταχθεῖ στὴν προσπάθεια τοῦ Κωνσταντίνου Πορφυρογέννητου νὰ μειώσῃ τὶς πολιτικὲς διαστάσεις τῆς συνωμοσίας αὐτῆς. Στὸ σημεῖο αὐτὸ θὰ πρέπει νὰ τονίσουμε ὅτι ὁ Γενέσιος, ὁ ὁποῖος ἀνέλαβε νὰ γράφῃ τὸ ἔργο του μὲ ἐντολὴ τοῦ Πορφυρογεννήτου², ἀποσιωπᾷ τὴν ἀνταρσία τοῦ Κουρκούα. Πρόκειται γιὰ ἀπλὴ «παράλειψη» ἢ μήπως γιὰ «παράλειψη» κατόπιν διαταγῆς; . .

Στὴν πραγματικότητα, ἡ καταστολὴ τῆς συνωμοσίας καί, ἰδιαίτερα, ὁ κολασμός τῶν συνωμοστῶν ἀπασχόλησε προσωπικὰ τὸν Βασίλειο Α΄, ἀφοῦ ὁ ἴδιος ἀνέλαβε τὴ διεξαγωγὴ τῶν ἀνακρίσεων στὸν Ἰππόδρομο· τὴν ἡμέρα τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου (25 Μαρτίου 886), ποὺ ἐπρόκειτο νὰ ἐκδηλωθεῖ ἡ ἀνταρσία, οἱ συνωμότες διαπομπεύτηκαν, ἀκολουθώντας γυμνοὶ καὶ δεμένοι

1. Βλ. Συν. Θεοφ., σελ. 426 - 429, 436. Συν. Γεωργ. Μοναχοῦ, σελ. 916 - 917, 921. Ψευδοσυμεών, σελ. 753. Θεοδόσιο Μελιτηνὸ, σελ. 233 - 234, 237. Λέοντα Γραμματικό, σελ. 324 - 325, 328. Συν. Γεωργ. Μοναχοῦ, σελ. 61 - 62, 64 (Istrin). Σκυλίτζη, σελ. 230, 238. Ζωναρᾶ, IV, σελ. 66. Πρβλ. St. Runciman, *The Emperor Romanus Lecapenus and his reign*, Cambridge 1929, σελ. 135 - 150, 229 - 233. G. Ostrogorsky, *Geschichte des byzantinischen Staates*, Μόναχο 1963³, σελ. 231 - 233. R. Guiland, *Le Domestique des Scholes*, Recherches. . . , τόμ. Α΄, σελ. 442 - 443. Δ. Α. Ζακυθηνοῦ, *Βυζαντινὴ Ἱστορία (324 - 1071)*, Ἀθήνα 1972, σελ. 254 - 255. A. Tounbee, *Constantine Porphyrogenitus and his World*, Λονδίνο 1973, σελ. 381 καὶ T. C. Lounghis, *Sur la date de Thematibus*, REB 31 (1973), σελ. 299.

2. Βλ. Γενέσιο, Προοίμιον, σελ. 3.

τὸν αὐτοκράτορα¹. Ὁ μέγας ἀριθμὸς τῶν συνωμοτῶν, οἱ βacrύτατες ποινὲς καὶ οἱ ἐξευτελισμοί, ποὺ ἐπιβλήθησαν σὲ ὑψηλὰ ἱστάμενα πρόσωπα τῆς βυζαντινῆς κοινωνίας, ὑποδηλώνουν τὸν πολιτικὸ κίνδυνον ποὺ διέτρεξε ὁ Βασίλειος Α' τὸ τελευταῖο ἔτος τῆς βασιλείας του.

Σὲ προηγούμενη μελέτη μου προσπάθησα νὰ δείξω ὅτι δεκαεννέα χρόνια βασιλείας δὲν ἦταν ἀρκετὰ γιὰ νὰ ἐξαλείψει ὁ Βασίλειος Α' κάθε ἀντίδραση ποὺ προερχόταν ἀπὸ τὶς τάξεις τοῦ στρατοῦ². Ὅμως, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὶς πηγές, οἱ ἀντιδράσεις δὲν προέρχονταν μόνον ἀπὸ τὸ στρατὸ ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν πολιτικὴ διοίκηση τῆς αὐτοκρατορίας. Κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς βασιλείας τοῦ Βασιλείου Α' εἶχαν ἐκδηλωθεῖ ἀντιπολιτευτικὲς τάσεις καὶ ἀπὸ τὴ σύγκλητο³, καθὼς καὶ ἀπὸ ὀρισμένους πλούσιους⁴ ἀξιωματοῦχοις μὲ σημαντικὲς θέσεις στὴ φρουρὰ τοῦ πχλατιοῦ, ποὺ οἱ οἰκογένειές τους εἶχαν πρωτοεμφανισθεῖ εἴτε τὴν ἐποχὴ τῆς δυναστείας τοῦ Ἀμορίου, ὅπως ὁ Βαβούτζικος, εἴτε τὴν ἐποχὴ τοῦ ἱδρυτῆ τῆς Μακεδονικῆς δυναστείας, ὅπως ὁ Κουρκούας.

Ἄν λάβουμε ὑπόψη ὅτι τὴν ἴδια περίπου ἐποχὴ, ποὺ εἶχαν ἐκδηλωθεῖ οἱ ἀντιδράσεις αὐτὲς ἀπὸ τὸ ἄμεσο περιβάλλον τοῦ Βασιλείου Α', φυλακίστηκε ὁ διάδοχος τοῦ θρόνου Λέων καὶ στερήθηκε τοῦ αὐτοκρατορικοῦ του ἀξιώματος⁵, τότε γίνονται περισσότερο κατανοητοὶ οἱ λόγοι ποὺ ὁδήγησαν τὸν Κωνσταντῖνο Πορφυρογέννητο ὅχι μόνον στὴ συνοπτικὴ διήγηση τῆς συνωμοσίας τοῦ Κουρκούα ἀλλὰ καὶ στὴ χρονολογικὴ ἀποσύνδεση τῶν προσώπων ἀπὸ τὰ γεγονότα.

1. Βλ. πρὸ πάνω, σελ. 53, σημ. 3.

2. Πρβλ. Βλυσίδου, ὁ.π., σελ. 127 - 141.

3. Εἶναι πιθανὸ ὁ περιορισμὸς τῶν ἀρμοδιοτήτων τῆς συγκλήτου στὰ χρόνια τοῦ Λέοντος ΣΤ' νὰ ἔχει κάποια σχέση μὲ τὴν ἀντιπολιτευτικὴ στάση τῆς στὰ τέλη τῆς βασιλείας τοῦ Βασιλείου Α'. Βλ. Νεαρχὶ Λέοντος ΣΤ', ἀρ. 47, 78, σελ. 185 - 187 καὶ 271 (Noailles - Dain). Πρβλ. H. Monnier, *Les nouvelles de Léon le Sage*, Παρίσι 1923, σελ. 10, 103. M. Mitard, *Le pouvoir impérial au temps de Léon le Sage*, Mélanges Ch. Diehl, τόμ. Α', Παρίσι 1930, σελ. 218 - 219. M. Dendias, *Études sur le gouvernement et l'administration à Byzance*, Atti del V Congresso Intern. di Studi Bizantini (=Studi Bizantini e Neellenici, 5), τόμ. Α', Ρώμη 1939, σελ. 124. Αἰκατέρηνης Χριστοφιλοπούλου, *Ἡ σύγκλητος εἰς τὸ βυζαντινὸν κράτος*, Ἀθήνα 1949, σελ. 8, 95 καὶ Κ. Ἀμαντοῦ, *Ἱστορία τοῦ βυζαντινοῦ κράτους*, τόμ. Β', Ἀθήνα 1957², σελ. 82.

4. Βλ. Συν. Θεοφ., σελ. 277: ὁ γὰρ οὕτω λεγόμενος Κουρκούας ὑπὸ πλοῦτου καὶ τρυφῆς ἐξυβρίσας, . . .

5. Βλ. Συν. Θεοφ., σελ. 348 - 351. Σκυλίτζη, σελ. 168 - 170. Ζωναρᾶ, IV, σελ. 36 - 38. Βίος Θεοφανοῦς, σελ. 7 - 14, 36 - 39 (Kurtz) καὶ πρὸ πάνω, σελ. 53, σημ. 2. Τὸ χρονικὸ διάστημα ποὺ παρέμεινε φυλακισμένος ὁ Λέων καὶ ἡ σχέση τοῦ ἐπεισοδίου αὐτοῦ μὲ τὴ συνωμοσίαν τοῦ Κουρκούα ἔχουν ἀποτελέσει ἀντικείμενο ἔρευνας καὶ διαφωνιῶν πολλῶν ἐρευνητῶν. Τὸ 1908 ὁ Vogt (*Basile Ier.* . . σελ. 153 καὶ 156) διατύπωσε τὴν ἄποψη ὅτι οἱ 66 συνωμότες, ἀνώτατοι ἀξιωματοῦχοι καὶ μέλη τῆς συγκλήτου, συνενώθηκαν γύρω ἀπὸ τὸν

Ἐπομένως, πολιτικοὶ πρέπει νὰ ἦταν οἱ λόγοι ποὺ ὑποχρέωσαν τὸν Κωνσταντῖνο Πορφυρογέννητο νὰ διηγηθεῖ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο τὴ συνωμοσίαν τοῦ Κουρκούα. Τοποθετώντας τὴν χρονολογικὰ μερικὰ χρόνια νωρίτερα καὶ καλύπτοντας σκόπιμα λεπτομέρειες ποὺ θὰ συντελοῦσαν στὴν πραγματικὴ ἐκτίμηση τῶν διαστάσεων τῆς, ὁ Πορφυρογέννητος ἐπιδιώκει νὰ τὴν ἀποσυνδέσει ἀπὸ τὶς πολιτικὲς καὶ κοινωνικὲς καταστάσεις ποὺ ἐπικρατοῦσαν στὰ τέλη τῆς βασιλείας τοῦ Βασιλείου Α'. Ὅσο ὅμως ὁ χρόνος βαδίζει πρὸς τὸ τέλος τῆς βασιλείας τοῦ ἱδρυτῆ τῆς Μακεδονικῆς δυναστείας, τόσο οἱ πολιτικὲς καὶ κοινωνικὲς καταστάσεις περιπλέκονται, ἀναγκάζοντας τὸν Βασίλειον Α', ἐκφραστὴ ἑνὸς νέου πολιτικοῦ προγράμματος, νὰ βρεθεῖ ἀντιμέτωπος μὲ μία συγκλίνουσα ἐπίθεση, στὴν ὁποία συμμετέχουν τμῆμα τῆς συγκλήτου, τοῦ στρατοῦ ἴσως ἀκόμη καὶ τοῦ κλήρου.

ΒΑΣΙΛΙΚΗ Ν. ΒΑΥΣΙΔΟΥ

Λέοντα, τὸν ὁποῖο θεωροῦσαν γιὰ τοῦ Μιχαήλ Γ', καὶ ὅτι σκοπὸς τῆς συνωμοσίας τοῦ Κουρκούα ἦταν ἡ ἀπελευθέρωση τοῦ Λέοντος. Μερικὰ χρόνια ἀργότερα, διαφοροποιώντας κάπως τὴν ἀποψή του, ὁ ἴδιος ἐρευνητῆς (*Jeunesse*. . ., σελ. 420 - 424) ἐρμήνευσε τὴ φυλάκιση τοῦ Λέοντος ὡς πολιτικὸ σχέδιο τοῦ Σανταβερηνοῦ καὶ τῆς παρὰταξῆς του, τοποθετώντας τὴν χρονολογικὰ ἀπὸ τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 886 ὡς εἰς 20 Ἰουλίου τοῦ ἴδιου ἔτους. Τέλος, ὁ Jenkins (ὁ.π., σελ. 101 - 103) χρονολογώντας τὴ σύλληψιν τοῦ Λέοντος τὸν Αὐγούστο τοῦ 883 καὶ τὴν ἀπελευθέρωσίν του εἰς 20 Ἰουλίου 886, πιστεύει ὅτι ὁ Λέων εἶχε πραγματικὰ ἀναμειχθεῖ σὲ συνωμοσίαν, ὅχι ὅμως καὶ σὲ αὐτὴν τοῦ Κουρκούα. Πρβλ. ἐπίσης, Χ. Τ ο υ λ, *Περὶ τῆς νοθογενείας τοῦ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ*, *Παρνασσὸς* 21 (1979), σελ. 21 - 22 καὶ Μ π ο υ ρ δ ά ρ α, ὁ.π., σελ. 38 - 41.